

Vogel van het jaar 2019: de Wulp

Egbert Boekema

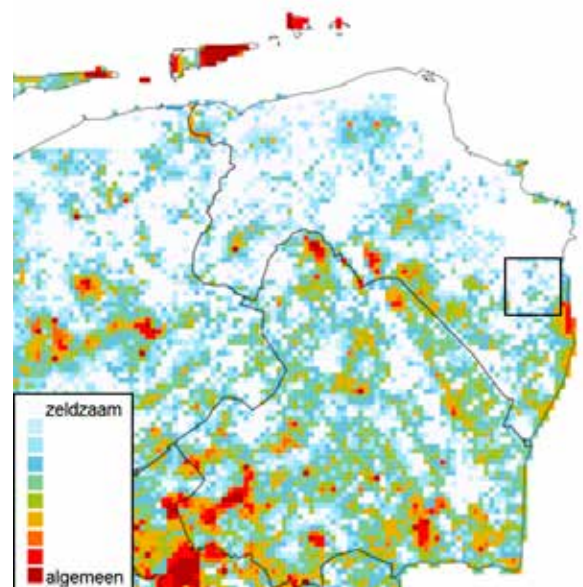
Sovon en Vogelbescherming hebben 2019 uitgeroepen tot het Jaar van de Wulp, als opvolger van de Huiszwaluw. Sovon schrijft dat uit de nieuwe Vogelatlas die eind 2018 is verschenen blijkt dat het met kustvogels en weidevogels niet goed gaat in Nederland. De Wulp is zowel een kustvogel als een weidevogel en staat hoog op de Rode Lijst. We gaan de meest recente informatie over deze soort in Groningen even bij langs. Tot voor kort had Avifauna Groningen ook zijn eigen vogel van het jaar, maar de respons was wisselend en waarnemingen concentreerden zich vooral in de populaire vogelgebieden. Daarbuiten kwam te weinig binnen om een goed overzicht te krijgen, zoals in 2017 bij de Torenvalk.

Broeden in Groningen

De Nederlandse broedpopulatie van de Wulp wordt geschat op 3900-4800 paren. Dat is minder dan in de vorige eeuw en de populatie nam tussen 1990-2005 volgens de Vogelatlas van Nederland af met ongeveer 40% (Sovon 2018). In de open delen van Friesland en Groningen was er echter een plaatselijke toename. De verspreiding in Noordoost Nederland is in figuur 1 weergegeven (Sovon 2018).

Eerst iets over de verspreiding. We zien dat de Wulp in de kleigebieden schaars is of ontbreekt. De polders rond de Dollard zijn leeg, evenals de jongere polders tussen Lauwersmeer en Eemshaven. Ook elders in Nederland broeden weinig Wulpen in kleigebieden. Sommige goede plekken zijn makkelijk herkenbaar, zoals het Zuidlaardermeergebied. Maar ook daar zitten maar enkele paartjes. In de Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder broedden voor de vernatting enkele paren, maar momenteel niet meer. Alleen het middenstuk van de Onnerpolder is geschikt biotoop. Dus een rode kleur ("algemeen") lijkt voorbarig. Sinds 2001 broedt jaarlijks een paartje op de Rottumerplaat (Zekhuis 2012), welk eiland ook een rood kleurtje heeft gekregen. Is de soort hier toegenomen? De kaart laat zien dat plaatselijk in Veenkoloniën Wulpen broeden. Wanneer ze daar zijn gekomen is onduidelijk. Mogelijk dat vanaf ongeveer 2010 er steeds meer Wulpen in grootschalige akkerbouwgebieden in Oost-Groningen zijn gaan broeden, onder andere in de polder Wildervankster Participantenverlaat en elders in de Veenkoloniën. Een bietenakker is op het eerste gezicht niet bepaald een voor de hand liggende broedplaats, maar biedt vermoedelijk voldoende rust door zijn uitgestrektheid en de kans door predatoren te worden verstoord is

laag. In Vogels in Groningen staat niets over het broeden in de Veenkoloniën (Boekema 2016). Al met al is mijn impressie dat de Vogelatlas een iets te rooskleurig beeld geeft van de broedvogelstand. Dit is mede gebaseerd op een eigen integrale inventarisatie van een stuk Westerwolde van 10 x 10 km in 2014, zie figuur 1 voor de ligging. Er werd geen enkele broedende Wulp gevonden (Boekema 2015). Er zaten ook geen Grutto's meer, hoewel ook bij deze soort voor dit gebied er nog wat stipjes staan. Deze verschillen zijn niet goed te plaatsen. Of de soort vooruit of achteruit gaat is een andere vraag. De vooruitgang in de akkerbouwgebieden

Figuur 1. Broeddichtheid Wulp 2013-2015 in het noordoost van Nederland (Sovon 2018). Het vierkant geeft een stuk van Westerwolde aan waar in 2014 geen broedende Wulpen werden aangetroffen.

Wulpen in de Bantpolder

Foto: Maria Woortman

op de zandgronden is wel reëel. Of de Wulp vroeger in het Rhederveld en Hebrecht (de rode vlek rechtsonder het vierkant van figuur 1) talrijker of schaarser was, is uit de nieuwe atlas niet op te maken. In de polder het Oosterland ten westen van Haren was na jaren van afwezigheid in 2018 weer een territorium. Toeval of een trend?

Doortrek van Wulpen in Groningen

Een volgende vraag is wanneer Wulpen precies trekken en waar de meeste langskomen. Als we beginnen met de eerste vraag en bij de najaarstrek, dan blijkt dat de allereerste vogels al vanaf half juni terugkomen met als voorbeeld 63 west die Harry Blijleven en Piet Pepers op 18 juni 2006 bij de Eemshaven zagen (trektellen.nl). Zoals bij vrijwel alle steltlopers is de trek aan de kust sterker dan in het binnenland. Maar voor Wulpen is het lastig precies aan te geven wanneer ze trekken. Ten eerste trekken er op veruit de meeste dagen maar heel

kleine aantallen door. Vaak doen ze dat solitair of in kleine groepjes. Op 9 juli 2016 zag ik 63 Wulpen naar west trekken bij Lauwersoog, maar vrijwel steeds solitair of met zijn tweeën optrekkend. Het beeld wordt mogelijk ook vertroebeld door voedseltrek van en naar de wadplaten. Voor Lauwersoog liggen uitgestrekte, bij laagwater droogvallende wadvlaktes. Op 30 september 2018 zag ik 18 Wulpen naar west over het wad voor de haven van Lauwersoog, maar ook 630 die bij hoogwater van de platen afkwamen en vermoedelijk allemaal naar de westpunt op Schier vlogen om daar te overtijen. Maar niet uit te sluiten valt dat onder de 18 trekvogels er ook enkele zaten die later op de dag teruggingen naar het oosten. Een gelukkige bijkomstigheid is dat er in het Lauwersmeer geen Wulpen overtijen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Zwarte Ruiters. Tenslotte moeten we trek niet laten vertekenen door verplaatsingen bij harde aanlandige wind. Op 22 oktober 2014 vlogen naar schatting 6000 vogels langs Lauwersoog bij NW7.

Dat aantal van 6000 is bijna de helft van alle Wulpen die voor de herfsttrek in trektellen.nl bij normaal weer zijn ingevoerd. Het water van de Waddenzee stond op 22 oktober 2014 zeer hoog en dat wijst er op dat deze Wulpen door het hoge water van de Groninger kwelders en / of de Waddeneilanden zijn verdreven. Bovendien ligt het voor de hand dat vogels voor wegtrek op beter weer wachten. In “Vogels in Groningen” stond nog geen plotje met doortrek (Boekema 2016), maar met meer data en vooral het weglaten van tellingen met harde (noord)westelijke wind komt er nu een beeld naar voren dat de trek heel gespreid van juli tot in december plaatsvindt, met augustus, oktober en november als beste maanden (figuur 2). Het beeld is echter zeker nog niet compleet. Bij het analyseren van de gegevens bleek dat er heel af en toe goede trekdagen zijn met 100-300 vogels en die liggen naar het lijkt tamelijk willekeurig. De enige oplossing is dan dat we nog wat jaren moeten doortellen voor een beter beeld. Er zijn meer vogels dan de Wulp die het bij harde wind uit zee op de heupen krijgen. Ook de Bergeend heeft bij harde wind sterk de neiging om in de ogen van een trekteller “zinloze stukken water” te overbruggen. Waarom vliegen ze niet gewoon met de wind mee naar een binnendijkse akker aan de Noordkust om beter weer af te wachten? Suggesties zijn welkom.

De voorjaarstrek is eenvoudiger te beschrijven. Wat als allereerste opvalt, is dat Wulpen vooral langs de Waddeneilanden trekken. In een aantal jaren zijn er op Rottumeroog unieke aantallen voor Nederland geweest, met dagmaxima van een paar duizend vogels. Mark de Vries telde van 8-30 april 2006 dagelijks op Rottumeroog en zag in totaal ruim 41.000 vogels passeren, met als topdag 17 april toen 17.637 vogels voorbijkwamen. Dit is nog steeds met afstand de beste dag die er ooit in Nederland is geweest. Vrijwel alle dagmaxima uit de

top-20 van trektellen.nl komen overigens van Rottumeroog. Aan de Hollandse kust is de trek onopvallend, als we afzien van vorstvluchten in de wintermaanden. Aan de Noordkust zijn de maxima lager dan langs Rottumeroog. Langs de Noordkaap, de noordelijkste punt van de Noordkust, werden op 21 april 2015 1345 langstrekende Wulpen gezien. Maar helaas is Rottumeroog in de eerste drie maanden van het jaar niet bezet en moeten we het doen met waarnemingen van de Eemshaven, Noordkaap en Kustweg. Op Lauwersoog (zie elders in deze *Grauwe Gors*) wordt niet in het voorjaar geteld. Wat naar voren komt is dat april de beste maand is (figuur 2) en dat na 1 mei de trek abrupt in elkaar zakt.

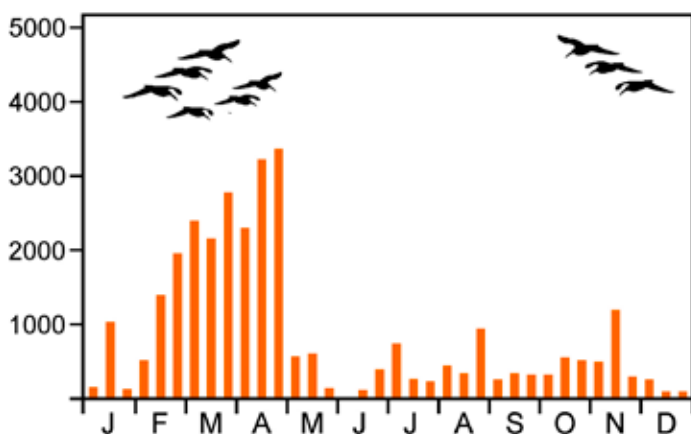
Is dit alles over trek? Niet helemaal, want langjarige waarnemingen van de schrijver in Haren en de stad Groningen geven aan dat in alle jaargetijden naast ochtend- en dagtrek een aanzienlijk deel van de trekkende Wulpen 's avonds en 's nachts passeert. Op 17 april 2002 werden bijvoorbeeld tussen 23.00-24.00 16 keer overtrekkende Wulpen boven Groningen gehoord. Registratie van nachttrek met geluidsapparatuur is een nieuwe ontwikkeling en in 2018 heeft Jacob Bosma in Beijum dat voor het eerst regelmatig gedaan. Op bijna de helft van de nachten die werden opgenomen, kwamen Wulpen over, in juli bijna elke nacht. Een bevestiging van de indruk dat nachttrek een regelmatig gebeuren is. Het zal wel een kwestie van tijd zijn voordat daarbij ook het uur van de dag kan worden geregistreerd.

Zijn er nog open vragen? Zeker wel en dat geldt dan in het bijzonder voor de aantallen pleisterende wadvogels. Het is alweer een flink aantal jaren geleden dat er een overzicht is gepubliceerd over de aantallen wadvogels. Hoe het op het wad met de Wulp is gesteld, is onduidelijk. Op de website van Sovon worden ook andere thema's genoemd, zoals de broedbiologie en binnenlandse slaapplaatsen. Tegen de avond zoeken Wulpen graag ondiepe plassen op, zoals het Dannemeer. Maar blijven ze er altijd en / of allemaal slapen?

Literatuur

- Boekema, E. 2015. Broedvogels in het noordelijk deel van Westerwolde in 2014. *Grauwe Gors* 42, 16-29.
- Boekema, E. 2016. *Vogels in Groningen*. Profiel, Bedum.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018. *Vogelatlas van Nederland*. Kosmos uitgevers, Utrecht / Antwerpen.
- Zekhuis, M. & N. de Vries, 2012. *Fauna van Rottum*. Profiel, Bedum.

Egbert Boekema, Haren,
e.j.boekema@rug.nl

Figuur 2. Doortrek van de Wulp over het vasteland van Groningen

